ע א מיי' פי"א מהל' אישות הל"א טוש"ע אה"ע סי' סז סעי' ג:

עא ב מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ד:

עב ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

עג ה טוש"ע שם סעי' ו:

◆

תוספות רי"ד

איתמר קטן שבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ. פי' דריון שהוציא בתוליה אע"ג שאין ביאתו ביאה לא גרע מעץ הנתקע וכתובתה מנה לרבנן ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר פי' בבשר אדם. ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי לא הויא והרי היא כאילו מיעכה היא באצבעה שהממעכת בתוליה באצבעה לא הפסידה מאתים דדוקא דרוסת איש ומוכת עץ לרבנן הפסידה המאתים אבל במיעוך לא הפסידה המאתים כיון שאין כוונתה אלא שלא להצטער תחת בעלה ובמוכת עץ דפליגי רבנן משום דהוי שלא לדעתה ומיסניא בהכי. אמרי' בפ' ד' אחין כל הני מיעכות של בית ר' תמר שמן וקי"ל כשמואל בדיני: אמר רמב"ח מחלוקת כשהכיר בה. פי' כשכונסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ דר"מ מדמי לה לבוגרת פי' דקי"ל דכלו בתוליה ואפ"ה כתובתן מאתים ורבנן מדמו לה לבעולה ור"מ אדמדמי לה לבוגרת לדמו לה לבעולה בעולה איתעביד בה מעשה (בוגרת) [בידי אדם הא] לא איתעביד בה מעשה ורבנן אדמדמו לה לבעולה לדמו לה לבוגרת בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה. אבל לא הכיר בה ד"ה ולא כלום פי' שמקח טעות הוא. ורבא אסיק דבין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ כתובתה מאתים ולרבנן מנה. וקי"ל כרבנן ולא כר"מ דיחיד ורבים הלכה כרבים: מתני' בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על ג' שנים ויום א' כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. פי' בתולה מן הנשואין וכגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת בעולה קיימא משעה שנכנסה לחופה תחתיו וכתובתה מנה אם נשאת סתם ואין להם טענת בתולים להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: תנו רבנן כנסה הראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא נסתרה או שנסתרה אלא שלא שהתה עמו כדי ביאה אין השני יכול לטעון טענת בתולים פי' להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנשואין שהרי כנסה הראשון. ואע"פ שהעדים מעידין אינו יכול לטעון. אמר

ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. בלא הכיר בתולין איירי דאי בהכיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ: **לרבנן** הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום. ומתני' ר"מ היא ולא רבנן ואם תאמר אמאי לא קאמר לרבנן בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה כדקאמר במסקנא ותיתי מתניתין לדברי הכל וי"ל דלא ניחא ליה למימר הכי דכיון דרבנן מדמו לה לבעולה הויא בלא הכיר בה כמו כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה וסבירא ליה דלית לה ולא כלום ובמסקנא סבר הא דמדמו לה לבעולה היינו לענין מנה אבל מקח טעות לא הויא כמו בעולה דאינו מקפיד כ"כ במוכת עץ שיהא מקח טעות: **הדר** ביה רבא מההיא. אבל מהא לא בעי למימר דהדר ביה משום דמקח טעות לגמרי משמע וא"ת מנא לן דהדר ביה ממה שאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום נאמר שחזר בו ממה שאמר לא הכיר בה לר"מ מאתים אלא נפרש לא הכיר בה מנה ונוקי ברייתא כרבי מאיר וי"ל כדפי' לעיל בקונטרס דאין זה סברא דאי חשיב מקח טעות לא יהא לה כלום ואי לא חשיב מקח טעות למה לא יהא לה מאתים כיון דמדמה לה לבוגרת דאטו לבוגרת פוחתין לה מכתובתה*): אמר

ואין להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב קטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אין מוכת עץ בבשר איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה קטן הבא על הגדולה רב אמר עשאה מוכת עץ ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר מתיב רב אושעיא גדול שבא על הקטנה וקטן הבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי ר"מ וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה אמר רבא הכי קאמר גדול הבא על הקטנה ולא כלום דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דמי וקטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עץ ומוכת עץ גופא פלוגתא דר"מ ורבנן אמר רמי בר חמא ~~מחלוקת~~ כשהכיר בה דר"מ מדמי לה לבוגרת ורבנן מדמו לה לבעולה ~~אבל~~ לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום ור"מ אמאי מדמי לה לבוגרת נדמייה לבעולה? בעולה איתעביד בה מעשה בידי אדם הא לא איתעביד בה מעשה בידי אדם ורבנן אדמדמו לה לבעולה נדמייה לבוגרת? בוגרת לא איתעביד בה מעשה כלל הא איתעביד בה מעשה, אבל לא הכיר בה לדברי הכל ולא כלום מתיב רב נחמן היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור' אליעזר אומרים נאמנת אלא אמר רבא בין הכיר בה ובין לא הכיר בה לר"מ מאתים, לרבנן הכיר בה מנה, לא הכיר בה ולא כלום, והדר ביה רבא דתניא כיצד הוציאה שם רע ובא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה, אם יש עדים שזינתה תחתיו בת סקילה היא! הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה, זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה ~~ואמר~~ רב חייא בר אבין אמר רב ששת זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ~~ומתיב~~ רב נחמן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה מקחי מקח טעות ולית לה כלל ~~ואמר~~ להו רב חייא בר אבין אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב ששת להא שמעתא וקשיא להו ושני מאי מקח טעות נמי ממאתים אבל מנה אית לה וזאת אמרת לית לה כלל ~~ואמר~~ רבא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב מקח טעות = לגמרי משמע, ואלא קשיא הך? תריץ ואימא הכי אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה, זינתה מעיקרא ולא כלום, נמצאת מוכת עץ יש לה כתובה מנה והא רבא הוא דאמר לרבנן - לא הכיר בה ולא כלום אלא ש"מ הדר ביה רבא מההיא. ת"ר כנסה ראשון לשום נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה - אי נמי נסתרה ולא שהתה כדי ביאה אין השני יכול לטעון טענת בתולים שהרי כנסה ראשון

*) ועוד כ"ל דניחא ליה טפי דלרבנן לא הכיר בה מנה דהשתא מיתוקמא מתני' וברייתא נמי כרבנן. ת"י עה"ג

ואין להן טענת בתולין. אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות: **גמ' עשאה מוכת עץ.** כהי דאין ביאתו ביאה מיהו לא גרע מעץ הנתקע ולרבנן דפליגי אמוכת עץ כתובתה מנה וכן לענין כהן גדול דתנן (יבמות דף נט.) לא ישא את מוכת עץ הא נמי אסירא ליה: **אין מוכת עץ בבשר אדם.** ואי בעולה לא הויא מוכת עץ נמי ליתא: **באפי נפשה.** בלא גברי דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל אלא איכהו גופייהו איפלוג בה: **וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ.** ומדפלגינהו תנא לתרתי ולא איפלוג רבנן אלא במוכת עץ שמעת מינה אין מוכת עץ בבשר: **הכי קאמר גדול שבא על הקטנה ולא כלום.** אינה ביאה לדברי הכל הלכך כתובתה מאתים ולא איפלוג רבנן עלה דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דתנן במסכת נדה (דף מד:) גבי בת פחותה מג' שנים ויום אחד מה הדמעה היוצאת ע"י אצבע באה אחרת תחתיה אף בתולים של פחות מכן חוזרין אחרים תחתיהם: **וקטן שבא על הגדולה.** מוכת עץ היא זו וכתובתה מאתים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מוכת עץ כתובתה מנה והא נמי דקא משוית לה מוכת עץ כתובתה מנה: **כשהכיר בה.** כשכנסה וכתב לה כתובה היה יודע שהיא מוכת עץ: **מדמי לה לבוגרת.** דקיימא לן שכלו בתוליה במס' יבמות (דף נט.) דקתני בבתוליה פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואפי' הכי כתובתה מאתים: **ולא כלום.** דמקח טעות הוא ואפי' מנה אין לה: **היא אומרת מוכת עץ אני.** משנתנו היא: **והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את.** הנושא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים היא אומרת מוכת עץ אני כו' ש"מ אית לה כתובה או מנה או מאתים דאי לית לה מאי "נאמנת" דקאמר רבן גמליאל אלמא מוכת עץ שלא הכיר בה יש לה כתובה, תיובתא דרמי בר חמא דאמר לא הכיר בה דברי הכל ולא כלום: **אלא אמר רבא לר"מ בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים.** ומתני' דקתני היא אומרת מוכת עץ אני" וקא תבעה מאתים רבי מאיר היא: **לרבנן הכיר בה מנה.** ומתני' דהכא דקתני "וחכמים אומרים מוכת עץ מנה" כשהכיר בה: **לא הכיר בה ולא כלום.** והא לא מצינו למימר לר' מאיר הכיר בה מאתים לא הכיר בה מנה דאי במקח טעות מחזקינן ליה משום דלא הכיר בה לית לה נמי, ואי לאו מקח טעות הוא אין חילוק בין הכיר ללא הכיר: **והדר ביה רבא גר' ול"ג מההיא.** והדר ביה רבא ממאי דאמר לרבנן לא הכיר בה ולא כלום אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה מנה לרבנן ומאתים לר"מ ומתני' דהתם דברי הכל: **הוציאה שם רע.** ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה: **בא לב"ד.** זקוק לבוא לב"ד ולומר כו': ואמר רב חייא גרסי': ומותיב רב נחמן גר': **נסתחפה שדהו.** מזלך גרם כאדם שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה: **מקח טעות לגמרי משמע.** ואין לה כלום: **כי אמרה רב ששת להא שמעתא.** להאי "זאת אומרת" דלעיל "יש לה כתובה מנה": **וקשיא להו.** הא דאותבינן: ואמר רבא גרסי': **ואלא קשיא הך.** ואקשינן לרבא אלא קשיא הך דלעיל דקתני זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה: **תריץ.** להאי דלעיל "דכיצד הוציאה ש"ר" תיובתא דתרצת לה לא תתרצה הכי אלא הכי אם יש עדים כו': "**נמצאת**" - לא הכיר בה משמע וקא מתרץ רבא "יש לה כתובה מנה" אלמא הדר ביה מההיא דלעיל דהא איהו אמר לרבנן ולא כלום; וכרבי מאיר נמי לא תוקמה דהא רבי מאיר מאתים קאמר: **ויש לה עדים שלא נסתרה.** רבותא אשמעינן דאפי' הכי אין השני יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה ולימא מקח טעות הוא: **שהרי כנסה ראשון.** ועליו לדעת שנבעלה:

[נדה מד:]

[לקמן יג.]

מוכת עץ

	ר"מ	חכ'
הכיר	200	100
לא הכיר	כל	ום
① רבא הכיר	200	100
לא הכיר	200	כלום*
② רבא הכיר		
לא הכיר		100

[לקמן יג: טו.] * הדר ב"ק רבא

לקמן מו.

* אחרי הסוגי' לשון מתוקן

[לקמן יג.]

[לקמן יב: עו.]

◆

גליון הש"ס

גמ' ואמר רבא מאן דקא מותיב שפיר. עיין קכג ע"א ר"ה ו ע"ב

נושא/מבנה

ב' לשונות (בעמות) במח' רב ושמואל בקטן הבא על גדולה אי עשאה מוכת עץ

נושא

כמה כתובתה של מוכת עץ

א) הכיר בה מנה

ב) לא הכיר בה

מבנה

הבלטת מח' רמי בר חמא ורבא

הבלטת "מחלוקת" "אבל"

נושא/מבנה

הגמ' מוכיחה בנקודה הארוכה שרבא חזר בו ממה שאמר אליבא דרבנן דלא הכיר בה במוכת עץ אין לה כלום

(הבסיס לסימון זה נמצא ברש"י שמדגיש)

(מעכב) △ מאמא

▽ קושיא

נושא/מבנה

ב' טענות בדין הנושא שהיא אלמנה מן הנשואין מקבלת כתובה מנה: כשהיא נשאת לו ואין לטעון נגד טענת בתולים